

napisano mađarskom grafijom da bi bilo priznato na sudu i bilo, kakve li ironije, sumjerljivo agrafnom križu ili utisnutom palcu. Imena međimurskih naselja i osobna imena doživljavala su mnoge preinake.

Ova knjiga o međimurskim prezimenima svjedoči o životu Hrvata nastanjenih između Mure i Drave. Ona svjedoči o tome snagom vjerodostojnih podataka. U tome je njezina trajna vrijednost.

Prezimana su vezana za prošlost i suvremenost toga puka. Ona su dio njegova povijesnog pamćenja i njegova svjedočenja kroz povijest – pravu i jezičnu.

Nijedna druga naša regija nije tako podrobno, znanstveno fundirano s povijesnoga i suvremenoga gledišta obrađena kao što je to Međimurje dr. Anđele Frančić.

* * *

Uzmemo li navedeni uradak o međimurskim prezimenima u 18 poglavlja kao u sebi konzistentnu knjigu, što ona jest, onda *Rječnik međimurskih prezimena* čini drugu, opširniju i posebnu knjigu u istim koricama. Rječnik uz današnju službenu prezimensku natuknicu sadržava slijedom prezimenskih potvrda godinu kad se prezime prvi put bilježi, grafije kojima je dotično prezime zabilježeno i mjesta u kojima je te i svih drugih godina bilo zabilježeno. Na kraju natukničkog članka naveden je motiv porijekla prezimena s obzirom na jezik izvornik ili posrednik, tj. čime je dotično prezime bilo motivirano. Za prezime *Horvat*, na primjer, navodi se od prvog zasvjedočenog zapisa godine 1533. kao *Doruat* u Gornjem Hrašćanu, daljih 27 drugih godina do 1997. s preko 50 novih ili ponovljenih grafija, sa stotinu naselja u kojima je u tom razdoblju

od 464 godine bilo to prezime zasvjedočeno.

To je golem rad u koji je uložen nemjerljiv trud. Takav prezimenik, istaknimo to još jednom, nema nijedna druga regija. Rijedak je tako dokumentiran i u drugih naroda.

Ova knjiga pokazuje zrelost po poznavanju građe, temeljitost u obradi, suvremenost u teorijskom i metodološkom polazištu, razboritost i logičnost u rasudbama znanstvenih problema, neospornu vrijednost po rezultatima do kojih se došlo.

Hrvatsko prezimenarstvo uživa velik ugled u slavenskoj onomastici od Maretićeva vremena, preko kapitalnoga djela *Leksika prezimena Hrvatske* do suvremenih monografija. Ova knjiga nije iznevjerila taj visoki doseg. Ona je sigurno na putu da taj ugled potvrdi.

Petar Šimunović

Novi doprinos istraživanju srednjovjekovnoga slavenstva na području Austrije

(Georg Holzer, *Die Slaven in Erlafstal. Eine Namenlandschaft in Österreich, Studien und Forschungen aus dem Niederösterreichischen Institut für Landeskunde, Bd. 29*, Selbstverlag des NÖ Instituts für Landeskunde, Wien 2001, 160 str.)

Georg Holzer se već godinama bavi istraživanjem srednjovjekovnoga slavenstva na području Austrije. U siječnju

2001. pod njegovim vodstvom pokrenut je projekt „Die Sprache des mittelalterlichen Slaventums in Österreich“. „Die Slaven im Erlaftal“ detaljna je studija samo malog dijela područja koje valja istražiti u sklopu projekta.

Dolina Erlafa smještena je u jugozapadnom dijelu Donje Austrije (Niederösterreich) u regiji u kojoj je sredinom devedesetih otkriveno vrlo bogato arheološko nalazište koje svjedoči o životu Slavena na tom području. Budući da Slaveni, kao što autor kaže u uvodnom dijelu, za sobom nisu ostavili samo kosture, uporabne predmete, oružje i nakit već i imena rijeka, potoka, planina, naselja i osoba, ovo je područje zanimljivo i za jezikoslovlje. Autor se stoga Slavenima u dolini Erlafa bavi s *jezikoslovnoga i onomastičkoga* gledišta.

Knjiga se sastoji od pet dijelova.

Nakon geografskog određenja istraživa-noga područja u prvom dijelu knjige, autor daje kraći pregled povijesti Donje Austrije kao područja kulturnoga kontakta najprije Rimljana i Germana, pa Avara, bavaraca¹, Mađara te od 600. i Slavena. Tako saznajemo da je područje Erlafa bilo naseljeno još u keltsko doba. Naziv rijeke Erlaf ostavio nam je neki od naroda iz predgermanskog razdoblja. Značenje samoga imena nejasno je. Najstarije potvrde imena potječu iz rimskog doba (rimski Aerlape bio je kompleks sastavljen od luke, vojnoga logora i civilnoga naselja na Dunavu te je bio sastavni

dio rimske provincije Noricum Ripense). Od Rimljana ime preuzimaju predbavarski Germani, a od njih ga pak nakon 791. preuzimaju i bavarci. Slaveni na to područje dolaze između 600. i 900. godine s Avarima. Avari, naime, na svoje ratničke pohode vode i Slavena koje potom naseljavaju na osvojena područja. Rezultat toga je ekspanzija Slavena oko 600. godine na područje od Baltika, Elbe i Saale, preko čitavog Balkana, istočne Austrije, Mađarske, Rumunjske. U tom razdoblju svi Slaveni na ovom području još uvijek govore zajedničkim jezikom koji autor dijalektološki smješta između slovenskoga i češkoga jezika. Prije nego što su se Slaveni germanizirali pod utjecajem bavaraca doseljenih sa zapada, bavarci su od njih preuzeli brojna imena voda, planina, osoba...

Nakon uvodnog, povijesnog, dijela Georg Holzer navodi šest dokumenata u kojima se spominju Slaveni ili navode slavenska imena (darovnice iz 832, urbari Gammnika iz 976/79, 1367, 1400. i 1436. godine te opis granica župe Steinakirchen).

Središnji dio knjige čini abecedni popis slavenskih imena. Popis, po autorovim riječima, ne sadržava sva imena te regije koja su se dosada u literaturi spominjala kao slavenska, već samo ona sa slavenskom etimologijom koja mu se čini uvjerljivom. Dio je imena i etimologija preuzet iz literature, dio je u manjoj mjeri promijenjen, a dio je predložen prvi put.

Kao kriterije za pouzdanost etimologije Holzer navodi:

- a) starost prve potvrde imena,
- b) prisutnost / odsutnost istog naziva u slavenskim zemljama ili drugim područjima sa slavenskim supstratom,

¹ Germanisti prave razliku između imenica *Ba-yern*, Bavarci, stanovnici njemačke savezne države, i *Baiern*, bavarci, govornici bavarskog dijalekta koji se ne govori samo na području Bavarske, već i u južnim dijelovima Austrije). Dakle, kao što bismo mi rekli *kajkavci*, govornici s područja sjeverne Hrvatske, ili *čakavci*, govornici iz Dalmacije ili s otoka.

- c) prisutnost / odsutnost istoznačnih njemačkih naziva u regiji,
- d) dužina imena (kako bi se isključilo slučajno glasovno podudaranje),
- e) potvrđenost imena u ispravama.

Uz svaki toponim Holzer navodi i isprave u kojima se spominje, citate iz literature, likove imena koji se javljaju u različitim razdobljima ili izvorima, etimološki srodne slavenske toponime (npr. uz austrijski Pockau navodi slovenski i ruski hidronim *Paka* te slovenske i hrvatske toponime *Paka*) te etimologiju. Knjiga sadržava izvode sljedećih donjoaustrijskih toponima iz slavenskih riječi: **Brettl** < slav. *prěděľъ*, **Colomezza** < slav. *kolomeza*, **Ewixen** < slav. *owъčina*, **Faista** < slav. *bystra*, **Feichsen** < slav. *byčina*, **Friesenegg** > slav. *brězъnikъ*, **Gaming** < slav. *kamenъnikъ*, **Giening** < slav. *gumъnikъ*, **Gröten** < slav. *korytъna*, **Gösing** < slav. *kozъnikъ*, **Jeßnitz** < slav. *jesenъnica*, **Kalmaz** < slav. *kalamezā*, **Kolm** < slav. *chъlmъ*, **Lassing** < slav. *lazъnikъ*, **Leublinic** < slav. *Ljubljenikъ*, **Lois(ing)** < slav. *Ljubъča*, **Lonitz** < slav. *Lochynici*, **Lossnitz** < slav. *losъnica*, **Morau** < slav. *morawa*, **Möslitz** < slav. *močъnica*, **Ötscher** < slav. *otъčatъ*, **Pockau** < slav. *paka*, **Pölla** < slav. *poljana*, **Polln** < slav. *polomъ*, **Reidling** < slav. *rudъnikъ*, **Robitz** < slav. *ropica*, **Rogatz** < slav. *rogatъcbъ*, **Saffen** < slav. *žabina*, **Saffeneegg** < slav. *žabъnikъ*, **Sichau** < slav. *Žichowa*, **Siring** < slav. *črъnikъ*, **Suppan** < slav. *županъ*, **Tirnau** < slav. *ternawa*, **Treffling** < slav. *trěbъnikъ*, **Zürner** < slav. *srъna*.

U završnom poglavlju knjige autor nastoji dijalektološki odrediti jezik srednjovjekovnih Slavena s područja Erlafa. Slavenski jezik koji se govorio na tom prostoru bio je, prema Holzeru, prijelazni dijalekt između

slovenskoga i češkoga. Uz češki bi ga npr. vezao prijelaz praslavenskih *tj, dj > c, z* (Lonitz, Colomezza), a uz slovenski pojava epentetskog *l* (Leublinic), imena potoka na -nikъ (Gammig, Gösing, Giening).

Budući da se i bavarski s vremenom mijenjao, današnji lik slavenskog imena u njemu ovisi o trenutku kada je ime primljeno. Tako npr. slavenska imena preuzeta u bavarski prije 830. mijenjaju *slav. ě < njem. ie* (Friesenegg), a ona nakon 830. *slav. ě < njem. e* (Brettl, Treffling). Autor navodi i druge glasovne zakone čijem su djelovanju tijekom asimilacije u bavarski bila izložena slavenska imena (npr. *slav. s > njem. z* *jesenъnica > Jeßeniz*; *slav. ž > njem. s* *žabina > Saffen*, *Žichova > Sichau*; *slav. k* (na početku riječi) *> njem. g* *kamenъnikъ > Gaming*).

Osim etimoloških izvoda i iznošenja drugih jezikoslovnih problema u knjizi se mogu pronaći i duži odlomci koji se bave zemljopisom, poviješću ili običajima određenih krajeva kao i podulji citati iz izvora koji su mahom teško dostupni unikati (npr. bavljenje slavenskom etimologijom *njem. Suppan* za Holzera je poticaj da se slavensko-njemačkom institucijom župana pozabavi ne samo s jezikoslovnoga, već i s kulturnopovijesnog stajališta).

Na kraju se može samo zaključiti da je nova knjiga Georga Holzera ne samo vrlo vrijedan doprinos južnoaustrijskoj onomastici nego i slavistici uopće, kao i poticaj ostalim slavistima za bavljenje ovom zanimljivom jezično-povijesnom i onomastičkom problematikom i etimologijom.

Barbara Štebih